

Ha kedd van...

BALOG JÓZSEF

akkor ez Belgium. Imhol véget ért az elnyomatás, a rettenés, a kifosztás korszaka, imhol szép új világ jövel, itt is van az már, nemhogy csak közelít, de nyakunkba szakad. És egy városkában, napfényeskében – hej, be csudásban! – bezár a Munkaruha bolt.

Éppen kilencedszer tehát, koronát, pajzsot, címert, alsó- és felsőruhákat, színt és reményt vált a belga nép ebben az évszázadban – bár ki tudja, ki mit számít „váltásnak”, lehet, hogy csak hét, ám lehet, hogy tizenkettő az egy tucat a váltószám – csereberéből jutott tehát bőven, olyan azonban még nem volt, hogy ne lehetne egy passzent munkásgúnyát megvásárolni, valamely arra szakosodott üzletben. Mert! Ha azt vesszük föl újra, amit már lehordtunk azelőtt, akkor a lehordottról eszünkbe jut az azelőtt, melyben csak bűneink szaporodtak, s bűnbánatban nem lehet eredményesen örülni az útnak. Mert az útnak örülni kell, mert örömről szolgál. Anyaszülte meztelen pedig csak a természet munkál bennünk, nohát, úgysem lehet kimenni a gátra. A gáton egyébként is ott vannak már az osztrákok, akik a belga és szlovák határ mentén épülő vízipalota ellen tiltakoznak és veretik magukat félig agyon a szlovákok és a belgák érdekeit képviselve. Már éppen sóhajtanánk, végre profi képviselt, szakértői – lásd bilincs, gázalarc vagy ha más nem, a pusztá test, amelyik saját súlyát veti a földre, s ettől nehéz, még egy jól kiképzett, amúgy szintén szakmabeli kommandósnak is emelgetni, hát nem is emelget ő, hanem üt –, mégis csak más viszi vásárra a bőrét, mást ütnek helyettünk. Mert bizony az a mi közös szívattyúnk a mi közös gátunkon át emeli a mi közös vizünket a mi közös tárolóinkba. Illenék fogni egy bilincset, amúgy amatőr módon, még nem profin, még nem életmódként, még nem beleszocializálódva a nagy európai közös tiltakozások és tiltakozók társadalmába, de már kérve a felvételt. Ugyanis ott már tudják, hogy minden közös, akármilyen messze is esik Belgiumtól. A belgák viszont úgy tesznek, mintha az sem volna közös, ami egymás orra előtt hever. Úgy tesznek, mintha az öldöklés, a bot, a tank, a gépfegyver, az éhezés, a lepra, az összedőlő iskola, a fertőtlenítés nélküli tű, a szűrés, a fájdalom, a kiáltás nem volna közös. Úgy tesznek, mintha le akarnának lécelni. Meglőgni. Kiszállni a buliból. Bevágni maguk után az ajtót. Csak egy nyelven meghallani azt a kiáltást, aztán spuri! Dobbantani innen. Nem hasonlítani erre. Elűtni ettől. Kimagasodni egy fejjel. Onnan nézni szerteszt.

Lehet ezt is gondolni. Vad rekettysben üde kis tisztást. Édenben nem kell munkaruha.

Lehet mást is gondolni. Azt, hogy ez nem fog menni. Belgium jól oda van szögezve a helyére. Ama sokszor említett belga komp, komp ugyan, de díszletezők mozgatják alatta a vizet és tologatják mögötte a horizontot. Úgy áll az a komp, mint a cövek, s közben minden pantha rei. Szemünkbe kéne tűnnie, hogy valahol ott a víz, s az evezővel – amivel eddig egymást ütöttük – evezni.

Mindez csak azért jut eszembe, mert a megszűnt Munkaruha bolt kirakatában láttam egyszer egy albán farmert, s azóta tudom: mi mindannyian ugyanabban a nadrágban járunk. Abban a képtelenül kék, puhán omló, kissé slendriánul szabott, háromszáz forintos albán farmerben.

Hungarolingua

A Debreceni Nyári Egyetem magyar nyelvi kurzusai évről évre népszerűbbek. Pedig a civisváros nyelvtanárainak nincs könnyű dolga, hiszen jobbára elavult, szemléletében és módszereiben korszerűtlenné vált tananyagok állnak rendelkezésükre az oktatáshoz. Eme gondot enyhítendő, a Debreceni Nyári Egyetem szellemi bázisán olyan tananyagsorozatot hoznak létre, amely az elképzelések szerint, nemzetközi összehasonlításban is megállja a helyét, mind a tartalmi,

mind a formai követelmények tekintetében.

A négyrészesre tervezett Hungarolingua első oktatócso-magia a közelmúltban készült el, s tíz csomagból áll. A színes tankönyv, a két videokazetta, a két audiokazetta, a számítógépes nyelvoktató program, a nyelvtani, fonetikus és video-munkafüzet, valamint a négy nyelvű szótár segítségével 350 hallgató tanulja a magyar nyelvet az idei kurzuson. (MTI)

ÚJKÖNYV

Vietnami népköltészet

Naiv szerelmi dalok

Csábított a lehetőség, hogy bepillantassak egy távoli nép ismeretlen népköltészetébe – írja *Táncol a páva* című könyve utószavában *Rácz István* fordító, s a könyvet végiglapozván meg is érthetjük a csábítást. A távoli nép a vietnami, a néprajzkutatók számára bizonyára érdekes kiadvány pedig a délkelet ázsiai népköltészet kis antológiája, egy válogatás, amely Hanoi-Helsinki útvonalon kerül a magyarországi érdeklődő elé. Válogatója és nyersfordítója *Bui Viet Hoa*, aki miután budapesti és helsinki-i egyetemeken dolgozott, a Kalevalát fordította vietnami nyelvre, a költői formába öntést pedig a Helsinkiben élő *Rácz István* végezte.

A munka érdekessége természetesen az összegyűjtött anyag egzotikum. Mint minden népköltészet, a vietnami is a minden-napok dalnoka, mégha a magyar olvasó kevéssé is van hozzá szokva ahhoz, hogy az eladósorban lévő lány második vagy harmadfeleségnek kerülésén kesereg, vagy szülei azon, hogy elég jó pénzt kaptak-e szó szerint eladó lányukért. A másság az másság, és ennek a fordító a megmondhatója, hiszen a verseket magyarba átültetni sem lehetett akármí: a vietnami nyelv szavai kivétel nélkül egytagúak s minden szó egy-egy fogalom. A kötetben helyet kap egy olyan vers is – az ó-vietnami népköltészet egyik legszebb alkotása –, amelyik bármely világirodalmi antológiában megállná a helyét. Az asszony panaszát ó-vietnami szöveg alapján a múlt században élt *Doan Thi Diem* írta át mai formájába.

A naiv szerelmi dalok többségének hangulatát vétség lenne magyar népköltészet-gyöngyszem társaikkal összehasonlítani, még így, nyelvünkre átültetve is. Bennük akármilyen témáról legyen szó, a líraiság az érték, s azt a maga egzotikumában meg is kapja az olvasó.

P. J.

Augusztus 12-től hungarológiai kongresszus Szegeden

Adalék a reális nemzeti önismerethez

Beszélgetés Ilia Mihály irodalomtörténésszel

– A Társaság 1977-ben alakult meg Nyíregyházán, egy nyelvészeti konferencián. Milyen volt az a tudományos és politikai közeg, amely ezt lehetővé, vagy szükségessé tette?

– Abban, hogy egyáltalán létrejöhessen egy nemzetközi hungarológiai társaság, minden bizonnyal szerepe volt a résnyi, de azért érzékelhető nyitásnak, amire a magyar politika a 70-es években rászánta magát. Akkoriban jöhettek haza először az 56-osok Nyugatról, közülük sokan már egyetemi állásokat töltöttek be, s ha nem is hungarológiával foglalkoztak, általában rájuk bízta a magyar tudományossággal való törődést. Így vállalta ezt például *Várdi Béla* Pittsburg-ben, vagy *Éltető Lajos* Portland-ben – egyikük történész, másikuk germanista. Lassan a hagyományos hungarológiai központok, a német, olasz, japán egyetemek mellé újak is felsorakoztak, megindult egy mozgás.

– Ugyanazt jelenti-e a hungarológia ma, mint a Társaság megalakulásakor?

– Nem. Akkor tulajdonképpen a magyar nyelvtudományt értették alatta, nem véletlenül alapították a Társaságot nyelvészeti konferencián. A politikai légkörre viszont jellemző volt, hogy a névbe nem került bele a hungarológia szó, mert magyar-kodásnak vélte a hivatallóság, mert kompromittálódott a 44 előtti érában, másrészt mert Újvidéken létezett már akkor egy hungarológiai intézet. Elképzelhető, hogy éppen a szegedi kongresszuson megváltoztatjuk a Társaság nevét, hiszen ma már mindenki természetesen használja a hungarológia szót. A névváltoztatás mellett szól az a körülmény is, amire a kérdése irányult, hogy tudniillik az alapítás óta megnőtt azoknak a tudományos diszciplinának a száma, amelyeknek a kutatóit összefogja a Társaság. Azt lehet mondani, hogy ma a hungarológia azoknak a tudományoknak a teljessége, amelyek a magyarság múltjával, jelenével, jövőjével foglalkoznak. A záróülésem, amikor értékeljük majd a szegedi kongresszust, valószínűleg ki kell mondani, hogy a nemzeti kultúra egészével, a magyarság más etnikumokkal való kapcsolatainak történetével foglalkozó tudományágak összessége. Az utóbbi években a világon sokféle megerősödtek a hungarus tudományok, a nyelv- és irodalom-

Egy hét múlva, augusztus 12-én kezdődik meg Szegeden a harmadik hungarológiai kongresszus. A nemzetközi tudományosság e jeles eseményéről – amelyet a Nemzetközi Magyar Filológiai Társasággal a József Attila Tudományegyetem rendez – a szegedi tudományegyetem tanárával, a Társaság alapító tagjával, Ilia Mihály irodalomtörténésszel beszélgettem.

tudomány, a néprajz, a történelem, sőt a magyar gazdaság oktatása is föllendült a külföldi egyetemeken, s egyre nagyobb teret nyernek a kapcsolattörténeti kutatások.

– A mostani kongresszuson is a kapcsolattörténeti nézőpont erősödhet föl, hiszen a központi téma a peregrináció, a magyarok a világban, s más nációk Magyarországon.

– Megpróbálunk válaszolni arra a kérdésre, hogy mit adtunk mi a világnak, s mit a világ nekünk. Külön öröm, hogy éppen a szomszédos országokból érkező kutatók választottak kapcsolattörténeti témákat. A mostani elszomorító, nemzetiségi ellentétekkel súlyos helyzetben talán valami kicsi fogódzót adnak a tudományok elfoglaltan érve, hogy nem voltunk mi mindig egymásnak ellenségei, sőt egymás nyelvét is tudtuk. Még a két háború között is többnyelvű feliratok voltak a postabélyegzőkön, a pénzérméken. A nagyapám iratai között megmaradtak például a háromnyelvű passzusok, amelyekkel az állatokat vitték eladni. Ha Aradra, akkor román, magyar, német nyelvű volt a nyomtatott passzus, ha lejjebb, mondjuk Zombor felé mentek a vásárra, akkor szerb nyelvű is volt. Vagyis nem lőttünk mindig egymásra, volt egy közös történelmünk, amelyben nem csak szegény-nivaló fejezeteket találunk. A kutatók, akiket nem befolyásolhatnak rövid idejű aktuálpolitikai fejlemények, azért optimisták, mert tudják, hogy eredményeik egyszerű – a könyvek, az oktatás, a sajtó révén – beszívárognak a közgondolkodásba. Tudják, hogy valamely népről a legpontosabb és legfontosabb információkat az irodalma, a tudománya és a gazdasága adja. Én

abban is bízom, hogy a hungarológiai kutatások eredményei bennünket, magyarokat is redliis önismerethez segítenek. Hiszen szomorúan tapasztalom, hogy a hagyományos magyar Duna-menti primátus-érzés manapság is elő-előbukkan, különösen ha nemzetiségi ellenségeskedés tör föl a szomszédos országokban.

– Lesznek-e kuriózumai, a korábbiaktól eltérő jellemzői a szegedi találkozónak?

– Ez lesz az eddigi legteljesebb hungarológiai kongresszus. Akár a résztvevők számát tekintjük, akár azt, hogy honnan jönnek, akár a tudományágak sokféleségét, azt kell mondani, hogy eddig nem tapasztalhattuk, sem Budapesten, az első alkalommal, sem a bécsi kongresszuson ezt a gazdagságot. Először vesznek részt a munkában a történészek, s ez jórészt *Kristó Gyula* professzor érdeme. A hungarológiai intézmények megzaporodása teszi időszerűvé, hogy áttekintsük az egyes szervezetek, intézetek, tanszkek közötti munkamegosztást. Mivel Szegeden vannak ehhez értő emberek, megvizsgáljuk egy korszerű nemzetközi információs hálózat létrehozásának lehetőségeit. A számítógépes adatbank létszükséglet a szomszédos országokban dolgozó kutatóknak, akik nehezen jutnak szakirodalomhoz. Még egy fontos dolog eszembe jutott: talán most átadhatjuk a stafétabotot a fiataloknak, mi, a tudomány-szervezéssel évtizedek óta foglalkozó idősöbbség.

– De ez nem jelenti, gondolom, hogy Ilia Mihály a levelesládát is bezárja? Az a legendás kapcsolatrendszer, amelyet Tanár úr a világ tudományosságának képviselőivel alakított ki és ápol évtizedek óta, nyilván nem helyettesíthető a legfiatalosabb képességekkel sem.

– Az én generációmnak még szükség és kényszer volt a levelezés, a szorgalmas adatgyűjtés, a tudomány-szervezői aprómunka. Nem utazhattunk, csak ahova megengedték és számítógépes adatbankunk sem volt. De nem tagadom, hogy a levélgyűjteményemet és a levelezés útján szerzett barátságokat magam is nagyra becsülöm és dehogy mondom le róla...

SULYOK ERZSÉBET

Kezdjük a sort második kedvenc tanárommal, Erneyi Jenővel, a „Moszjő”-vel (=Monsieur). Nem emlékszem, hogy magunk között másként tituláltuk volna, azaz, valamiféle gúnyneve lett volna. Ő valóban „úr” volt, a szó legnemesebb, legigazibb értelmében. Nem mintha annak született volna, ezt a „megkülönböztető kifejezést” munkája, velünk szemben tanúsított viselkedéséért érdemelte ki. Figyelemmel kísérte az elnyomottak sorsát. Nem egyszer megtörtént, hogy a tanároknak kijáró érettségi díj részes részét visszaadta (mint történetesen nekem is), szegény sorsú diákjainak.

Ő volt az első, aki a tanári karban, a többiektől eltérően, a felsőbb osztályos diákjait felnőtt jelölésként kezelte s magázta őket.

Ott látom törekeny alakját a katedrán s magamat előtte, amint szokás szerint jelentkeztem:

– Monsieur le Professeur, je rapporte, que...

Vagy a szegedi színház függőnye előtt, amikor az ifjúsági előadás bevezető tanáraként Cyrano de Bergerac utolsó szavait ismétli:

– A becsület... becsületem...

Erneyi Jenő (Eiser, 1885-1966) egyszerre ment el egy másik tanárukkal; egy napon szinte (1966. szept. 6-án). Sirjuk más-más temetőben van. Hogy most éppen övele folytatom, annak az az oka, hogy Ernyeinek éppen ellentéte volt.

Pfeiffer Elekről (84 éves korában halt meg), a rajztanárukról van szó. A legcsúnyább ragadvány neve ugyanis neki volt. „Csimá”-nak becézték. Ez még nem is lett volna éppen baj, elvégre Cimabue (kinek nevéből rövidítettük paródiáját, jeles firenzei festőművész volt. Gúnynevet természetesen csak magunk között használtuk. Olykor feliratokon is: CSIMA KUSS...! CSIMA AZ...! AD!

Csongor Győző

A Zsótér-ház gyermekei (17.)

„...szerző – csupán dióhéjban – sorra veszi a Baross Gábor reáliskola tanári karának kitűnőseit, akik közül nem egy előttünk az emberségből is „vizsgázott”...

Sokan gyűlölték a diákok közül, aminek oka abban rejlett, hogy Pfeiffer tanár úr nemcsak az ecsetet, de a nádpálcát is egyformán használta. Emlékszem, egyik osztálytársunk, Szegő Ottó akit HA-HÁ-nak nevezünk (apja ugyanis üzletvezetője volt a Kelemen utcai cipőboltnak, melynek cégére egy cipővel a kezében táncoló néger volt, Ha-ha felírással) volt egyszer az áldozat. Beszélgetett rajzóra alatt, amikor a tanár reá szolt:

– Nos... Szegő... gyere csak ki! – szolt s emelte máris a nádpálcát. Barátunk remegve teljesítette a parancsot. Lehet, hogy a büntetéstől félve, kezei reszketni kezdte. Pfeiffer tanár felemelte a hangját:

– Néézd... hogy remeeg... néézd, hogy remeeg... Nem merem megútni... Pusztul a helyedre...! S a pálcá lesújtott a kis Ha-Ha zakójára, csak úgy porzott...

A nyolc iskolaév alatt nekünk két osztályfőnökünk is volt. Az első hat évben Krix András (1880-1936), aki a magyar és a német nyelvet s irodalmat tanította. Már az első időkben kitűnt, a német szavak kiejtésénél, hogy délvidéki származású, mert következetesen „deutsche Sprache” helyett „dojese Sprache”-t kellett mondanunk. Osztálytársaim véleménye személye iránt meglehetősen

megoszlott. Voltak, akik (s főleg a felsőbb osztályból ismétlésre hozzánk kerültek között) nem szerették őt. Gúnyverset is faragtak róla:

Neve: Krix,
Lába: Ikisz,
Fizetése: Fiksz,
Tudománya: Niksz...

Én kedveltem őt, s úgy vettem észre, ő is engem. Különösen azóta, amióta odaadtam apám megbízásából a neki dedikált könyvét (Ez a Gazdag város szegénysége, vagy a Nagy diktátor lehetett?). Mindig is jó jegyeim voltak nála. Magyar irodalmi dolgozataim (amelyeken bevallom, olykor apám segítő keze is látszott) általában a legsikerültebbek közé tartoztak az osztályban.

Szokása volt, hogy beszéd közben rövid bajszát simogatta:

– Hát aztán, Czibula fiam... hogy is állunk a matizissel...? (Tudta, hogy ebből a tárgyból állandóan bukásra álltam).

Mikor elkerült tőlünk (később tudtuk meg, betegsége miatt), nevét Kevevárira magyarosította. Családi viszonyait nem ismertük, de az köztudatban volt, hogy szép leányai vannak. Később többet is megtudtam

életéről. Az első világháborúból századosi ranggal tért vissza, de a gyilkos tüdőbaj már benne volt. Hosszú ideig a vagonlókók sorsát viselte. Fírbás Oszkártól hallottam, mikor halálos ágyán meglátogatta, néhány órával halála előtt még az abc-s könyve fölé hajló kislányának adott utasításokat. Az utolsó két évben már Pilisy Géza volt osztályfőnökünk.

A „Koma” ... ahogyan becéztük. A kis Koma... Tudtuk róla, az első világháborúban Cattaro ostrománál is szolgált. Tekintélyét – mely nagy volt előttünk – azonban nem a kezében tartott óriási körzőjével s vonalzójával szerezte. Előtte volt – amint az év vége felé, a katedra elé áll, két ujját mellénye hasítékába dugva, Napoleon-pózban mondja:

– Keerem... itt most nincs próbaszívás. ...!

A dolog hátteréhez tartozik, hogy többen kéreltük, főleg a matematikából bukásra állók, hogy adjon még egy lehetőséget, próbáljuk meg utoljára a javítást...

S a próbaszívás többnyire mégis sikerrel járt. Azóta is, évtizedek múlva, álmaimban vissza-visszatérnek a gyötrelmes órák. Vajon sikerül-e az elégséges jegyet megkapnom. Én... aki a többi tárgyban biztosan állok... csak a matematika az, amelyből, érzem, nem tudok helytállni.

Hogy milyen nyomasztó álmok voltak ezek: készülök az érettségire... nem tudok semmit... hozzá még azt sem tudom megérteni, miért is drukkolok, amikor én már régen túl vagyok az érettségi vizsgálaton??

Szeretett pityázlni. Társaim azt is kikutatták, miszerint a Raffay-vendéglőben volt a törzshelye.

(Folytatjuk)